

Aan: Ministerie van Klimaat en Groene Groei

Betreft: Reactie op het ontwerp-Klimaatplan 2025-2035

Geachte heer, mevrouw,

Als betrokken burger en initiatiefnemer van EPIC resolutions (zie kader) wil ik graag mijn reactie geven op het ontwerp-Klimaatplan 2025-2035. Deze reactie is in belangrijke mate geïnspireerd door het artikel "[How Countries Can Use Behavior Change to Further Reduce Emissions](#)" van het World Resources Institute (WRI) en de klimaatoplossingen van Project Drawdown, waarnaar in dit artikel wordt verwezen. Een andere belangrijke bron van inspiratie is het artikel "[What is a Climate Action Platform?](#)", een coproductie van Count Us In en Rare. Deze bronnen bieden waardevolle inzichten in impactvolle klimaatacties voor individuen en de rol van gedragsverandering en online platforms in het bereiken van klimaatdoelstellingen.

Ik ben niet verbonden aan WRI, Project Drawdown, Count Us In of Rare. Deze reactie vertegenwoordigt alleen mijn eigen mening.

Over EPIC resolutions

EPIC resolutions (<https://www.epicresolutions.org/>) is een webapplicatie, waarmee je eenvoudig een gepersonaliseerde lijst met goede voornemens kunt maken, die bijdragen aan een duurzame en gezonde toekomst voor iedereen.

EPIC resolutions is een persoonlijk initiatief en bevindt zich momenteel in de "public testing"-fase. De ambitie is om van EPIC resolutions een volwaardig platform voor klimaatactie te maken.

De code van EPIC resolutions is openbaar beschikbaar. Dit betekent dat iedereen kan bijdragen aan de verdere ontwikkeling van het platform of code kan hergebruiken voor de realisatie van vergelijkbare initiatieven of integratie in bestaande platforms.

Algemene waardering

Allereerst wil ik mijn waardering uitspreken voor de inspanningen van het ministerie om de samenleving te betrekken bij de totstandkoming van het Klimaatplan. Het resultaat is een evenwichtig plan, dat een goed inzicht biedt in de complexiteit en reikwijdte van klimaatbeleid.

Mijn aandacht gaat met name uit naar de rol van individuen in klimaatbeleid. Ik ben dan ook blij dat het Klimaatplan oog heeft voor de cruciale rol van gedragsverandering in het

behalen van de klimaatdoelen. Het herhaalt de stelling van het IPCC dat veranderingen in levensstijl en gedrag, ondersteund door de juiste beleidsmaatregelen, infrastructuur en technologie, kunnen leiden tot een reductie van 40-70% van de uitstoot van broeikasgassen tegen 2050.

Het Klimaatplan bevat in dit verband enkele bemoedigende cijfers: 74% van de Nederlanders vindt dat de mensheid in actie moet komen om klimaatverandering tegen te gaan, 80% vindt dat er anders geleefd moet worden, en 55% maakt al aanpassingen in het dagelijks leven. Dit toont aan dat er een groot (en groeiend) bewustzijn is over de noodzaak van duurzame consumptie, en dat er een basis is voor verdere gedragsverandering richting een meer duurzame toekomst.

Te waarderen is ook de voorbeeldrol die de Rijksoverheid zichzelf toebedeelt. Door haar eigen bedrijfsvoering te verduurzamen, laat zij zien dat duurzame keuzes wenselijk en haalbaar zijn, wat een positieve invloed kan hebben op individuen.

Analyse

Voor mijn reactie ben ik nagegaan of en hoe het Klimaatplan aandacht besteedt aan individuele klimaatacties en gedragsverandering. Hiertoe heb ik de volgende vragen gesteld:

1. Bevat het Klimaatplan de meest impactvolle acties en gedragingen voor individuen?
2. Zijn de acties en gedragingen in het Klimaatplan gericht op alle relevante sectoren?
3. Maakt het Klimaatplan gebruik van instrumenten om gedragsverandering te stimuleren?
4. Benut het Klimaatplan de mogelijkheden van platforms voor klimaatactie?

In het onderstaande worden deze vragen één voor één beantwoord.

Impactvolle individuele klimaatacties

WRI heeft onderzocht of negen specifieke consumentengedragingen worden genoemd in de Nationally Determined Contributions (NDC's) van 19 landen met een hoge uitstoot en de EU. De onderzochte gedragingen zijn afkomstig van Project Drawdown, dat [meer dan 90 klimaatoplossingen](#) biedt, die samen de concentraties van broeikasgassen in de atmosfeer drastisch kunnen verminderen.

De negen gedragingen waarop het onderzoek van WRI zich richt, zijn niet de enige klimaatoplossingen van Project Drawdown die voor individuen relevant zijn. Project Drawdown heeft zelf een selectie gemaakt van [20 klimaatacties die individuen en huishoudens kunnen ondernemen](#). Deze acties zijn gericht op individuen en huishoudens in landen met hoge inkomens en kunnen gezamenlijk tot 25 procent van de toekomstige broeikasgasemissies verminderen.

Het Klimaatplan benoemt tien duurzame (duurzaamste) keuzes die mensen thuis kunnen maken in de domeinen reizen, wonen, eten, spullen en energie.

Tabel 1 vergelijkt de klimaatoplossingen van Project Drawdown, de consumentengedragingen uit het WRI-onderzoek en de duurzame keuzes uit het Klimaatplan.

Tabel 1. Vergelijking klimaatoplossingen (Project Drawdown), consumentengedragingen (WRI) en duurzame keuzes (Klimaatplan)

Project Drawdown	WRI	Klimaatplan
Plant-Rich Diets	Consume diets with reduced animal based protein	Meer plantaardig eten
Reduced Food Waste	Reduce consumer food loss and wastage	Voorkomen van voedselverspilling
Distributed Solar Photovoltaics	Increased installation of residential rooftop solar	
Insulation	Reduce household energy use by insulating homes or switching to energy efficient appliances	Isoleren van huizen naar de standaard
LED Lighting	Reduce household energy use by insulating homes or switching to energy efficient appliances	
Public Transit	Increased use of mass transit, including public transport and car pooling services	Meer gebruik maken van OV en deelmobiliteit
Solar Hot Water		
Recycling		
High-Performance Glass		
Carpooling	Increased use of mass transit, including public transport and car pooling services	Meer gebruik maken van OV en deelmobiliteit
Electric Cars	Increase electric or hybrid vehicle use to replace journeys taken using petrol or diesel cars	
High-Efficiency Heat Pumps		

Tabel 1. Vergelijking klimaatoplossingen (Project Drawdown), consumentengedragingen (WRI) en duurzame keuzes (Klimaatplan)

Project Drawdown	WRI	Klimaatplan
Smart Thermostats	Reduce household energy use by insulating homes or switching to energy efficient appliances	
Reduced Plastics		
Hybrid Cars	Increase electric or hybrid vehicle use to replace journeys taken using petrol or diesel cars	
Telepresence	Reduce air-travel by increased telecommunication or video-conferencing practices	
Composting		
Electric Bicycles	Increased active mobility to replace journeys using petrol or diesel vehicles	
Low-Flow Fixtures		
Recycled Paper		
	Clean cookstoves to replace stoves those that require fossil fuels	
		Dichterbij op reis gaan vanwege de impact van verre vliegreizen
		Passend wonen bij de levensfase
		Langer doen met bestaande spullen
		Minder nieuwe spullen kopen
		Elektrisch autoladen en elektrisch verwarmen zoveel mogelijk buiten de avondpiek (16:00-21:00 uur)
		Stroom zoveel mogelijk gebruiken in de middag als de zon schijnt

De vergelijking laat zien dat er meer duurzame keuzes met impact mogelijk zijn dan het Klimaatplan benoemt en ook dat het Klimaatplan keuzes benoemt die door Project Drawdown (nog) niet als klimaatoplossing worden onderkend.

Het advies is tweeledig:

1. Breid de duurzame keuzes in het Klimaatplan uit met de voor Nederland relevante klimaatoplossingen van Project Drawdown.
2. Vraag Project Drawdown om de keuzes die nog niet als klimaatoplossing worden onderkend, te onderzoeken en op te nemen in haar set klimaatoplossingen, zodat ook andere landen hiervan kunnen profiteren.

Klimaatsectoren

De gedragingen die WRI heeft onderzocht, zijn erop gericht schadelijke uitstoot in specifieke sectoren te verminderen. Ook Project Drawdown en het Klimaatplan richten zich op emissiereductie in sectoren. De duurzame keuzes in het Klimaatplan zijn gericht op domeinen.

Tabel 2 vergelijkt de sectoren van Project Drawdown, het WRI-onderzoek en het Klimaatplan en de domeinen van de duurzame keuzes.

Tabel 2. Vergelijking sectoren Project Drawdown, WRI en Klimaatplan en domeinen duurzame keuzes

Project Drawdown	WRI	Klimaatplan	Duurzame keuzes
Electricity	Energy	Elektriciteit	Gebruiken van energie
Food, Agriculture, and Land Use	Food	Landbouw en landgebruik	Eten
Industry		Industrie	
Transportation	Mobility	Mobiliteit en transport	Reizen
Buildings		Gebouwde omgeving	Wonen
			Omgaan met spullen

De vergelijking laat zien dat het Klimaatplan aandacht heeft voor alle klimaatsectoren en deze heeft vertaald naar voor individuen relevante domeinen.

Instrumenten voor gedragsverandering

WRI heeft ook onderzocht welke instrumenten in de NDC's worden ingezet om gedragingen binnen een bepaalde sector te beïnvloeden. Zij maakt hierbij onderscheid tussen drie tools (“Enhanced information”, “Incentives and disincentives” en “Improving the decision-making context”), die acht instrumenten voor gedragsverandering die het IPCC eerder heeft geïdentificeerd, samenvatten.

Hier gebruik ik de oorspronkelijk [acht instrumenten voor gedragsverandering](#) van het IPCC om na te gaan of en hoe deze in het Klimaatplan worden toegepast:

1. Set the proper defaults
2. Reach out during transitions
3. Provide timely feedback and reminders
4. Make information intuitive and easy to access
5. Make behaviour observable and provide recognition
6. Communicate a norm
7. Reframe consequences in terms people care about
8. Obtain a commitment

In het Klimaatplan wordt een mix van normerende, subsidiërende en beprijzende instrumenten toegepast. Gezondheidsvoordelen en kostenbesparingen die verduurzaming kan opleveren, worden ook genoemd.

De [Gedragsstrategie Burgers en Circulaire Economie](#), waarnaar in het Klimaatplan wordt verwezen, past ook diverse instrumenten toe. Voorbeelden zijn het creëren van een omgeving waarin circulair gedrag gemakkelijk en logisch is, het geven van goed te begrijpen informatie, zodat mensen gemakkelijk de meest energiezuinige keuze kunnen maken, het gebruiken van (sociale) normen die circulaire gedragingen bevorderen, en het aanprijzen van repaircafés en vergelijkbare initiatieven vanuit kostenbesparing en gemak (en niet alleen of te veel vanuit duurzaamheid).

Het ontbreekt nog aan een samenhangende en geïntegreerde aanpak om duurzame (niet alleen circulaire) keuzes te bevorderen. Met de Aanpak duurzame leefstijl wordt door middel van gedragsinzichten verder onderzocht wat nodig is om mensen, gefaciliteerd door overheden en bedrijven, de tien duurzaamste keuzes te laten maken.

Het advies is om de acht instrumenten van het IPCC, de relevante klimaatoplossingen van Project Drawdown en circulair gedrag te integreren in de Aanpak duurzame leefstijl.

Platforms voor klimaatactie

Platforms voor klimaatactie (Climate Action Platforms, kortweg CAP's) kunnen de inzet van instrumenten voor gedragsverandering ondersteunen. Count Us In en Rare hebben een inventarisatie uitgevoerd van dit soort platforms en criteria opgesteld waaraan de

platforms moeten voldoen. Deze criteria bieden waardevolle inzichten in de kenmerken en functies van effectieve CAP's.

Tabel 3 vergelijkt de instrumenten voor gedragsverandering van het IPCC en de functies van CAP's.

Tabel 3. Vergelijking gedragsinterventies IPCC en functies platforms voor klimaatactie

IPCC	Climate Action Platforms
Set the proper defaults	Nudging — creating a choice architecture that influences action towards certain actions (e.g., creation of optional defaults, alerts, reminders)
Reach out during transitions	
Provide timely feedback and reminders	Nudging — creating a choice architecture that influences action towards certain actions (e.g., creation of optional defaults, alerts, reminders)
Make information intuitive and easy to access	Personal Assessment — a personal evaluation to help find the climate actions that are a good fit (e.g., an assessment of lifestyle or an estimation of personal carbon emissions to identify highest impact actions)
Make behaviour observable and provide recognition	Social Influence — leveraging the behavior, beliefs, and expectations of others
	Game Mechanics — systems of interaction that encourage engagement with the actions (e.g., points, challenges, levels, badges, rewards)
Communicate a norm	
Reframe consequences in terms people care about	
Obtain a commitment	Pledging — personal or public commitment to take climate action

Het Klimaatplan bevat geen platforms die voldoen aan de criteria van Count Us In en Rare. Het advies is om een dergelijk platform wel in te zetten. Dit kan burgers ondersteunen bij het maken van duurzame keuzes en hun betrokkenheid bij klimaatactie vergroten. Zoals uit de inventarisatie van Count Us In en Rare blijkt, zijn er verschillende platforms voorhanden en kunnen deze worden aangepast aan verschillende doelgroepen en campagnes. Integratie in de [website van het Nationaal](#)

[Klimaat Platform](#) of het [Dashboard Klimaatbeleid](#) is een mogelijkheid, maar een decentrale inzet is ook mogelijk.

Samenvatting van conclusies en aanbevelingen

Het Klimaatplan heeft oog voor de rol van gedragsverandering in het behalen van klimaatdoelen. Het benoemt tien duurzame keuzes voor burgers, richt zich op alle relevante sectoren en maakt gebruik van verschillende instrumenten om duurzame gedragsverandering te bevorderen.

Echter, er zijn enkele punten waar het plan versterkt kan worden:

1. **Duurzame keuzes:** Breid de duurzame keuzes in het Klimaatplan uit met de voor Nederland relevante klimaatoplossingen van Project Drawdown.
2. **Klimaatoplossingen van Project Drawdown:** Vraag Project Drawdown om de duurzame keuzes die nog niet als klimaatoplossing worden onderkend, te onderzoeken en op te nemen in haar set klimaatoplossingen, zodat ook andere landen hiervan kunnen profiteren.
3. **Geïntegreerde gedragsaanpak:** Integreer de acht instrumenten van het IPCC, de relevante klimaatoplossingen van Project Drawdown en circulair gedrag in de Aanpak duurzame leefstijl.
4. **Platform voor klimaatactie:** Ondersteun de inzet van instrumenten voor gedragsverandering met een platform voor klimaatactie.

Aanbevelingen die het ministerie niet kan overnemen in het Klimaatplan, kan zij meegeven aan het [Nationaal Burgerberaad Klimaat](#).

Ter afsluiting

De analyse van het Klimaatplan heeft mij waardevolle inzichten gegeven in de complexiteit en reikwijdte van klimaatbeleid. Ik zal deze inzichten verwerken in EPIC resolutions om de daar voorgestelde acties en gedragingen verder te versterken en beter af te stemmen op de doelstellingen van het Nederlandse klimaatbeleid.

Ik hoop dat deze reactie bijdraagt aan de verdere verbetering van het Klimaatplan 2025-2035 en kijk uit naar de implementatie van een ambitieus en effectief klimaatbeleid dat alle Nederlanders betreft bij de noodzakelijke transitie naar een duurzame en gezonde toekomst.

Met vriendelijke groet,

Rick van Rooijen
epicresolutions.org